

(רמ"א שם). וברחיצה בזנון, לא יצא ידי המצוה, ובפורשים, צריך עיון (ביאה"ל שם ד"ה בחמין).

סְדִין בְּצִיצֵית בֵּית שְׂמַאי פּוֹטְרִין, וּבֵית הַלֵּל מְחִיבִין, שבית שמאי אינם דורשים סמוכין, ולדעתם כלאים בציצית אסור מן התורה, ובית הלל דורשים סמוכין, ולדעתם כלאים חייבים בציצית, ונקטו לשון 'פוטרין' ולא 'אוסרין', משום שגם טלית המקופלת בקופסא חייבת בציצית ועליה לא שייך לשון 'אוסרין', והפטור לדעת בית שמאי הוא רק מהטלת תכלת שהיא עשויה צמר בבגד פשתן ומשום כלאים, אבל חייב להטיל לבן שניתן לעשותו מפשתן ואין בו כלאים, ואכן תלמידי רבי יהודה בר אילעאי הטילו לבן ולא תכלת, והחביאו את כנפי כסותם, כדי שלא יחשוד אותם רבי יהודה שמוזלזלים במצות ציצית, ולא תלו תכלת מחמת דמיה היקרים, ורבי יהודה סבר שלא הטילו תכלת מחמת שפסקו הלכה כבית שמאי, והם סברו שאפילו לדעת בית הלל רבנן גזרו שאינה חייבת בציצית כלל משום כסות לילה שאינה חייבת בציצית, ואם ילבשנה יעבור על איסור כלאים (רש"י וביאור התוס' בדעת רש"י, ורמב"ן במלחמות ובהידושים).

ויש סוברים, שאף בית שמאי דורשים סמוכין, וכלאים בציצית אסור רק מדרבנן, גזירה משום כסות לילה, ולדעת בית הלל רבנן לא גזרו, והפטור לדעת בית שמאי גם על הלבן, מחשש שאם יטיל לבן יטיל גם תכלת, ולכן נקטו לשון 'פוטרין' ולא 'אוסרין', כי את הלבן אפשר לעשות מפשתן, שאין בו איסור כלאים, והלכה כבית שמאי, ומטעם זה לא הטילו התלמידים ציצית בכסותם (ר"ת בתוס' כאן ובמנחות מ, א ד"ה סדין; תוס' רא"ש: ר"ן).

■ להלכה, טלית של פשתן, חייבת בציצית של פשתן [כדעת רש"י ורמב"ן], וירא שמים יעשה טלית של צמר [לצאת דעת ר"ת] (שו"ע ורמ"א או"ח ט, ו).

וְאֵינְהוּ סְבָרִי גְזִירָה מְשׁוּם כְּסוּת לַיְלָה, ויש בכח חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה כמבואר ביבמות (ב, ב) (רש"י, ולבישת הבגד אינה נחשבת קום ועשה, כי חיוב הטלת הציצית חל אחרי העיסוף בבגד, ואז הוא כבר עובר בשב ואל תעשה (תוס' יבמות שם ד"ה כלהו). ולדעת רש"י (ראה מה שהבאנו לעיל ד"ה סדין) שהפטור רק על התכלת, אבל בלבן חייבים, מאחר ויש בה ציצית לבן כי אין התכלת מעכב את הלבן (מנחות לח, א), אין איסור בעטיפה, רק שב ואל תעשה של תכלת (חתם סופר).

זו הַדְּלֵקָת נֵר בְּשֶׁבֶת, שלא היה לו אפילו קצת שמן להדלקת הנר, וכשאינן נר אין שלום, שהולך באפילה ונכשל (רש"י), וכוונת הפסוק על כל לילות השבוע, שכשאינן נר אין שלום, אלא שבשבת חייבו חכמים להדליק נר כדי שיהא שלום (שפת אמת).

וְאִשָּׁה מְקוֹשְׁטֶת לְתַלְמִידֵי חֻכְמַיִם, מתוקנת והגונה במעשיה וראויה לתלמידי חכמים [ומלשון 'קשטו עצמן' (ב"מ קז, ב)] (רשב"א).

כָּל שֵׁשׁ לוֹ נַחַת רוּחַ בְּעֶשְׂרוֹ, שמח בחלקו (רש"י), ויש מפרשים, שנהנה מעשרו, שזהו סימן שעושרו מתת אלוקים ולטובתו (ע"פ מהרש"א וחסדי דוד על התוספתא ברכות ג, ד). ואחרי שהביאה הגמ' הפסוק 'ששיתו טובה', הביאה מאמר על טובת עשירות (הערות הגר"ש אלישיב).

כָּל שֵׁשׁ לוֹ מֵאָה כְּרָמִים וּמֵאָה שְׂדוֹת וּמֵאָה עֶבְדִים שְׁעוּבָדִין בְּהֶן, בא לומר שיש החפצים בעושר עבור כבוד להימנות בין עשירים, והאמת שלעולם לא ישיגו, שאוהב כסף לא ישבע כסף, ואפילו יש לו מאה כרמים שדות ועבדים לא מסתפק בזה (מהרש"א).

שְׂמָא יִנְיָחָה וַיֵּצֵא, ואם אין לו נר אחר, ידליק בו, כי רק 'שמא' יניחנה ויצא, ואין ספק מוציא מידי ודאי (פמ"ג א"א רסד, ט, וראה ראש יוסף לעיל ע"א). ואם מדליק נר כשר יחד עם העטרן, מותר, שאם יפריע לו הריח, יכול לומר לנכרי שיוציא את נר העטרן (פמ"ג שם; תוספת שבת רסד, ו), ויש אוסרים (ראש יוסף ושפת אמת להלן כו, א).

מִתּוֹךְ שְׂרִיחוֹ רַע, ובנפט, אפילו שריחו רע מדליקים בו, שאינו רע כל כך כעטרן (תוס'), או שנפט ריחו רע רק אם מנענעים אותו (רמב"ן). ■ להלכה, מדליקים בנפט, שאינו רע כל כך כעטרן [כדתוס'] (ביאה"ל רסד, ג ד"ה בעטרן).

שְׂאֵנִי אֹמֵר הַדְּלֵקָת נֵר בְּשֶׁבֶת חוֹבָה, להדליקה במקום אכילה, אבל עצם הדלקת נר שבת גם אביי מודה שהיא חובה, וכמו ששינונו להלן (לא, ב), שאחת מהסיבות שנשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בהדלקת הנר (תוס'), ויש סוברים, שסבר אביי שאף עצם הדלקת נר שבת אינה חובה כל עיקר, ומה ששינונו שנשים מתות על שאינן זהירות בהדלקת הנר, הכונה שאינן זהירות להדליק הנר קודם שבת, ומדליקות בשבת ונמצאות מחללות שבת (תוס' רא"ש), ויש סוברים, שלדעת אביי הדלקת נר אינה חובה אלא מצוה, אבל נענשים עליה בעידן ריתחא [וכמצות ציצית, ראה מנחות (מא, א)] (חתם סופר).

והדלקת נר שבת, הוא משום כבוד שבת, שאין הסעודה חשובה אלא במקום אור (רש"י), ויש סוברים, שהוא משום עונג שבת (תוס'), ולדעתם יש לומר, שאביי מודה שהדלקת הנר חובה, אלא שלדעתו הוא משום כבוד שבת, שנו דולק בשבת הוא כבוד [כמו שמדליקים נר בבית הכנסת לכבוד אדם חשוב, (ראה ברכות נג, א)], ולדעת רבא, מלבד דין הדלקה משום כבוד, נוסף דין להדליק במקום סעודה, והוא משום עונג שבת (בית הלוי א, יא). ■ להלכה, הדלקת נר שבת חובה, שזהו בכלל עונג שבת (שו"ע או"ח רסג, ב), ועיקר ההדלקה תלויה בנרות שמדליקים במקום אכילה (רמ"א שם, ג, וראה שם פ"ט טוספ"ס).

רְחִיצַת יָדַיִם וְרִגְלַיִם בְּחַמִּין עֲרִבִית, בערב שבת (ראש יוסף בדעת רש"י; רא"ש; ר"ן), ויש מפרשים, בלילה ממש [בחמין שהוחמו בע"ש (ראה שו"ע או"ח שכו, א)] (חתם סופר בדעת רש"י, וראה איך פירש לפי זה את דברי הגמ' להלן בענין ציצית). וכל שכן שצריך לרחוץ גופו (קיצור פסקי הרא"ש יח), ורחיצת ידים ורגלים, חייב גם אם הם נקיים (הערות הגר"ש אלישיב).

וְאֵנִי אֹמֵר מְצוּהָ, מנהג, ולא מצוה ממש, ולכן אין מברכים עליה (ריטב"א המיוחס לר"ן; ובראש יוסף כתב 'אין כל כך מצוה'), או הכוונה מצוה לשמוע דברי חכמים (ראב"ן ש"מג). ■ להלכה, מצוה לרחוץ בחמין בערב שבת (שו"ע או"ח רס, א).

וְדוּמָה לְמִלְאָךְ ה' צְבָאוֹת, הלבושים ועטופים בבגדים לבנים (רש"י קידושין עב, א ד"ה דומים, המצויין בגליון הש"ס), או משום שהמלאכים מקפידים על מצות ציצית של בני אדם [ראה מנחות (מא, א), שהעיר מלאך לרב קטינא על ציצית שלו] (מהרש"א).

עֲרִיבָה לְמִלְאָךְ חַמִּין, וְרוֹחֵץ פְּנֵיו יְדָיו וְרִגְלָיו, כשלא היה מרחץ בעיר, שאילו היה מרחץ, היה רוחץ כל גופו (ראב"ן ש"מג), או משום שסבל מכאבי ראש [ראה נדרים מט, ב], ומי שיש לו כאב ראש לא יכול להיכנס למרחץ מפני החמימות (ערוך השלחן רס, ב). ■ להלכה, מצוה לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין (שו"ע רס, א), ויש סוברים, שמצוה לרחוץ כל גופו, ואם אי אפשר לו, ירחץ פניו ידיו ורגליו